

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 998

Archeologienota Durmebrug te Waasmunster (Oost-Vlaanderen)

Programma van Maatregelen

STIJN VAN LANCKER

Colofon

Uitgever	ADEDE bv
Jaar van uitgave	2023
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Janssens David
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bv. ADEDE bv is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

1	Gemotiveerd advies.....	- 4 -
2	Programma van maatregelen.....	- 8 -

1 Gemotiveerd advies

Het programma van maatregelen geeft een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijze van de eventuele maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek.

In het kader van de aanvraag tot een omgevingsvergunning voor de aanleg van een nieuwe brug stroomafwaarts van de bestaande brug met inbegrip van fietsinfrastructuur en heraanleg van de gewestweg N446 tussen kmpt 4.250-4.850 in Waasmunster, werd door ADEDE BVBA een bureaustudie uitgevoerd in het kader van het opstellen van een archeologische nota met uitgesteld traject.

Het doel van dit onderzoek is driedelig. Allereerst wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Vervolgens wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten slotte wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Op basis van beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan-of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Het plangebied ligt op een hoogte van ca. 7m TAW in de alluviale vlakte van de Durme, die het projectgebied doorkruist. Een deel van het studiegebied staat gekarteerd bij bodemtype 'OB' en 'ON' wat opgehoogde terreinen en bebouwde zones zijn. Verder betreft het plangebied hydromorfe, natte, alluviale grondwaterbodems.

De CAI-locaties in de omgeving helpen om een verwachting te bepalen naar mogelijke archeologica op het plangebied. In de ruime omgeving van het projectgebied zijn vondsten gedaan uit verschillende perioden. Aangezien de huidige dorpskern van Waasmunster tot bloei kwam in de volle middeleeuwen, zijn er verschillende CAI-meldingen die verwijzen naar deze recentere geschiedenis. Voorbeelden hiervan zijn de Rosenbergabdij en de O.L.V.-kerk (beiden uit de volle middeleeuwen). Toch blijkt dat Waasmunster reeds enkele eeuwen eerder reeds permanent bewoond werd. Ca. 1.200 meter ten noordwesten van het projectgebied moet er een Romeinse nederzetting (vicus) zijn geweest. Getuigen hiervan zijn nederzettingssporen, graven, wegen, restanten van ambachtelijke activiteiten, etc. Op deze locatie werden daarnaast ook lithisch materiaal uit de steentijd gevonden, wat de oudste sporen van menselijke activiteit zijn in de omgeving van het projectgebied. Op ca.

1.500m in oostelijke en noordoostelijke richting werden eveneens artefacten uit de steentijd gevonden.

Uit het historisch kaartmateriaal blijkt dat het projectgebied zich tot in de 20ste eeuw ten zuiden van de Durme heeft bevonden. In de eerste helft van de 20ste eeuw werd deze rivier rechtgetrokken, en kwam deze het projectgebied te kruisen.

Ter hoogte van het projectgebied heeft zich zeker vanaf de 18de eeuw steeds een noord-zuid georiënteerde weg bevonden die het gehucht Rodendries verbond met de Durme.

Het gebied bevond zich als gevolg van deze nabijheid van de Durme en het feit dat de bodem binnen/rondom het projectgebied natte, alluviale grondwaterbodems betreft, allicht steeds in vochtig gebied. Dit wordt ook bevestigd op de kaart van Vandermaelen 'Polder broek'.

Op het eind van de 19de of het begin van de 20ste eeuw moet over de Durme een brug aangelegd zijn; deze is namelijk zichtbaar vanaf de Atlas der Buurtwegen.

Lange tijd bleef de situatie binnen en rondom het projectgebied zo goed als onveranderd. In de jaren 1930 werd de Durme rechtgetrokken. Toen werd een reeks meanders die de grens tussen Hamme en Waasmunster vormen afgesneden van de rivier de Durme. Dit werd gedaan om het bouwen van dijken makkelijker te maken. In de plaats kwam een grote bocht die ten noorden van de overblijvende meanders stroomt. Hierdoor werd ook binnen het projectgebied gegraven: de Durme kwam halverwege het projectgebied te liggen.

De situatie op de luchtfoto van 1971 stemt in grote mate overeen met de situatie op de topografische kaart van 1969. Het projectgebied beslaat de N446, de Durmebrug en een deel van de jaagpaden langsheen de Durme. Dit is ook de situatie hoe ze vandaag is, al lijken de jaagpaden recent wat vernieuwd (verhard en verbreed) te zijn.

Allereerst moet dus nagegaan worden of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Wat betreft het vinden van steentijd- en metaaltijdresten, kunnen we stellen dat er een algemene verwachting is. Aangezien het projectgebied vlakbij de Durme ligt, en het dus vochtige bodems betreft, lijkt wel de kans op het aantreffen van nederzettingssporen eerder klein. In de omgeving van het projectgebied werden ook vondsten gedaan uit de steentijd, wat toch wijst op enige menselijke activiteit tijdens deze periode in de omgeving van het projectgebied.

Voor de Romeinse periode wordt een algemene verwachting vooropgesteld. De kans op het aantreffen van sporen uit deze periode wordt vergroot door de aanwezigheid van een nederzetting (vicus) ca. 1,2 km ten noordoosten van het projectgebied, op de noordelijke Durmeoever.

Voor de middeleeuwen en latere perioden wordt een algemene verwachting vooropgesteld. Tijdens de vroege middeleeuwen, omstreeks het jaar 800, voltrok zich ten tijde van Karel de Grote de eerste kerstening in het Waasland. De vroege aanwezigheid van een kloostergemeenschap is dan ook de etymologische verklaring van de naam van de gemeente (Wasiae – Monasterium). Als gevolg van deze pioniersrol was Waasmunster, samen met Beveren, Rupelmonde en Temse één van de vier kerkelijke centra van het Waasland. Op verzoek van de Doornikse bisschop Walter de Marvis stichtten enkele zusters in 1237-1238 langs de Durme genaamd 'Hoogendonck', de eerste abdij van Roosenberg (Monte Rosarium).

Waasmunster geldt dus als één van de eerste ontwikkelde gebieden in het Waasland. Dit kan dus zijn sporen hebben nagelaten binnen het projectgebied. Echter bevond de eigenlijke dorpskern zich aan de andere oever dan het projectgebied op dat moment. Ook zal het allicht vochtige bodems betroffen hebben.

De kans op het aantreffen van archaeologica is echter afhankelijk van de mate waarin de bodem verstoord is. Het feit dat de bodem op het projectgebied gekwalificeerd is als bebouwde zone en opgehoogd terrein, kan wijzen op een ruime mate van bodemverstoring.

Daarnaast zijn er een aantal indicatoren dat de grond binnen een groot deel van het projectgebied reeds vergraven is. Zo bevindt de bestaande N466 zich op kunstmatig verhoogde gronden. In de jaren 1930 werd de Durme dan weer verlegd: in plaats van ten noorden van het projectgebied, kwam deze rivier net ter hoogte van het projectgebied te liggen. De aanleg ervan zal dus zeker een sterke negatieve impact gehad hebben op het bodemarchief binnen het projectgebied.

De geplande werken zijn wel van die aard dat ze het eventueel aanwezige bodemarchief zullen beschadigen.

Voor de aanleg van de nieuwe brug en de aanloop van de gewestweg hiernaartoe wordt in ophoging gewerkt ten opzichte van het bestaande maaiveld. Ook voor de realisatie van de nieuwe brug blijven de grondwerken beperkt. De aanzet van de landhoofden (zool) op paalfunderingen heeft plaats op het maaiveld (voor linkeroever) of op circa 2 m onder het bestaande maaiveld (rechteroever). De diepte en uitvoeringsmethode van de paalfunderingen is nog te bepalen.

De nieuwe brug zal enkele meters meer oostwaarts worden aangelegd dan de bestaande brug. Ook de nieuwe wegeis zal dus binnen het projectgebied verlegd worden. Hiervoor dient de bestaande verhoging afgegraven worden. De nieuwe weg zal op een nieuwe verhoging worden voorzien. Vanop deze verhoging worden aansluitingen op het jaagpad voorzien.

Afgravingen situeren zich in hoofdzaak op locatie van de bestaande rijweg, i.e. ten westen van de nieuwe brug in het ontwerp. De maximale afgraving situeert zich ter hoogte van de aansluiting op het bestaande landhoofd en dit landhoofd, waar ten aanzien van de onderdoorgang voor de jaagpaden wordt afgegraven tot 7,6 mTAW (8 mTAW - 0,4 m opbouw jaagpad). De maximale afgraving bedraagt aldus circa 2,7 tot 3 m ter hoogte van de bestaande landhoofden. Deze landhoofden worden voorts opgebroken tot op circa 1 m onder het maaiveld in kader van het oeverherstel van de Durme. De afgraafdiepte neemt vervolgens af naarmate men langs de as van de rijweg verder van het landhoofd verwijderd is.

Nutsleidingen dienen verplaatst te worden en komen tot 0,8 - 1 m onder de nieuwe infrastructuur. Deze zullen volledig gelegen zijn in nieuw te realiseren ophoging naar de nieuwe brug (boven bestaand maaiveld).

De bodemingrepen vormen dus hoofdzakelijk een bedreiging ter hoogte van de brughoofden:

- De geplande infrastructuurwerken aan de weg situeren zich volledig in ophogingen
- De zool van de landhoofden bevindt zich op het maaiveld (linkeroever-noordkant) of 2m er onder (rechteroever-zuidkant).
- De paalfunderingen zullen langs beide kanten van de brug diep in de bodem reiken. De exacte diepte is echter nog niet gekend.
- De werken aan het jaagpad situeren zich grotendeels binnen het gabarit van de bestaande verharding

Hoewel de ligging van het projectgebied uitzicht biedt op het aantreffen van sporen uit verschillende perioden, zijn er toch een aantal factoren die ervoor zorgen dat de potentiële kenniswinst bij een vervolgonderzoek eerder beperkt blijft.

Zo zal de bodem binnen een deel van het projectgebied reeds ernstig verstoord zijn. De Durme werd in de jaren 1930 verlegd naar de locatie waar ze zich nu bevindt. Dit zal gepaard gegaan zijn met aanzienlijke graafwerken, die allicht het bodemarchief ter hoogte van en vlak naast de Durme beschadigd hebben.

Daarnaast zal voor de aanleg van de nieuwe weg in ophoging gewerkt worden. Er zullen dus geen bodemroerende ingrepen plaatsvinden voor de aanleg van de weg. Hier kan dus zeker geopteerd worden voor een behoud in situ.

De funderingen van de bruggenhoofden vormen wel een bedreiging voor het bodemarchief. Het betreft hier echter ingrepen in een zeer kleine zone die mogelijks reeds verstoord is. Eventuele

vondsten op deze locatie zouden als gevolg van het ontbreken van verdere ruimtelijke coherentie bovendien weinig kenniswinst genereren.

Ook de aanleg van de fietspaden naar het jaagpad gebeurt op de ophoging.

Bijgevolg lijkt het potentieel op kenniswinst bij een vervolgonderzoek gering. Dit maakt de kosten van een vervolgonderzoek niet te verantwoorden. Derhalve is ADEDE bv van mening dat het terrein archeologisch kan vrijgegeven worden om de geplande werken uit te voeren. Dit ontslaat de opdrachtgever echter niet van zijn meldingsplicht die geldt voor eventuele vondsten die tijdens de werken zouden opduiken.

2 Programma van maatregelen

Binnen het verslag van resultaten en bovenstaand gemotiveerd advies werd aangetoond dat het potentieel op waardevolle kenniswinst ontbreekt bij de uitvoer van verder archeologisch (voor)onderzoek. Volgens artikel “§5.2 van de Code van Goede Praktijk” is verder vooronderzoek dan ook niet aangewezen. Verdere maatregelen inzake archeologisch onderzoek worden dan ook – conform de Code van Goede Praktijk – niet voorgesteld.

Dit advies ontslaat de opdrachtgever, noch de aannemer van de geplande werken, niet van zijn verplichting om tijdens de bouwwerken rekening te houden met de wettelijke archeologische meldingsplecht. Eventuele toevalsvondsten dienen steeds gemeld te worden aan het agentschap Onroerend Erfgoed.